

ג'ורא רואל

כהנים - עם קדושך כאמור

המשנה בפ"ק דסנהדרין (מ"ב) עוסקת במספר הדיינים היושבים לדין בדינים שונים, ואומרת: "עיבור השנה בשלשה דברי ר' מאיר, רשב"ג אומר: בשלשה מתחילין, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרין בשבעה ואם גמרו בשלשה - מעוברת". שאלת הגמרא (י ע"ב) "הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי? ... חד אמר: כנגד ברכת כהנים (רש"י) בפסוק ראשון ג' תיבות והשני ה' (שלישי ז' תיבות), וחד אמר: כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך".

שאלת הגמרא "הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי?" אינה מובנת כלל. מה פירוש כנגד מי? ומדוע לא שאלת הגמ' כבשאר מקומות: "מנהני מילי?" הדבר המאפין את עיבור השנה (וכך את קידוש החודש) הוא הכהן שהקב"ה נותן לתחתונים. הקב"ה נתן לעם ישראל (המיוצג ע"י בי"ד) לסדר ולקבוע את הזמנים. וכך מסבירה הגמרא בברכות (מט ע"א) את חתימת הברכה ביו"ט "מקדש ישראל והזמנים - ישראל דקדשנהו' לזמנים". ניתן לישראל הכח לקדש חדשים ולעבר שנים ובכך לקבוע את זמני המועדים. כח זה גדול עד כדי כך שאפילו יוה"כ, שבו "עיצומו של יום מכפר" נקבע ע"י בי"ד. זהו המיוחד בדיינים המעבירים את השנה. ושאלה הגמרא כנגד מי? דהיינו, היכן מצינו כיוצא בזה? בתשובתה מביאה הגמרא מחלוקת בנושא חד אמר כנגד ברכת כהנים, וחד אמר כנגד שומרי הסף ורואי פני המלך. מהו ביאור דעה שניה זו?

הגר"א בסידורו (בפירוש הקבלי בענין ברכת כהנים) מסביר דעה זו וז"ל: "אמר בגמרא הני ג', ה', ז' כנגד מי? חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר נגד שלשה שומרי הסף וכו', הן הכל אחד. ג' שומרי הסף הם נגד ג' תיבות "יברכך ה' וישמרך", שבפסוק זה כתוב ג"כ לשון שמירה. ומאי דכתיב נגד חמשה מרואי פני המלך הוא פסוק "יאר ה' פניו אליך ויחנך", הוא ג"כ חמשה תיבות וכתוב בו פנים. ומ"ד ז' רואי פני המלך הוא נגד פסוק השלישי שהוא "ישא ה' פניו אליך וישט לך שלום", הוא ז' תיבות וג"כ כתוב בו פנים". ע"פ פירוש זה גם המ"ד השני מתכוון לברכת כהנים וא"כ צריך לברר מהי המחלוקת בין האמוראים השונים.

הסביר הרה"ג ר' שלמה פישר שליט"א שיש בברכת כהנים שני פנים ובזה מחלוקתם. המ"ד הראשון אומר בפשטות שברכת כהנים היא כעיבור השנה, שהרי הקב"ה נתן לכהנים כח לברך בשמו את ישראל, וזהו כח המיוחד של הכהנים הדומה לכהן הדיינים בעיבור השנה. המ"ד השני חולק וסובר שאין בברכת כהנים בטוי לכח הניתן לתחתונים, להיפך כל הברכה היא מהקב"ה ולא מהכהנים. הכהנים הם רק כצינור דרכו עוברת הברכה. וזה לשון המדרש (במ"ר פי"א, סי' ב): "אמר להם הקב"ה אע"פ שאמרתי לכהנים שיהיו מברכין אתכם, עמהם אני עומד ומברך אתכם לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם לומר ש'הקב"ה עומד מאחרינו".

כיוון חשיבה זה משתלב גם בפשוטו של מקרא, וכן פירש הרשב"ם (במדבר ו, כג): "כה תברכו את בני ישראל - כלומר, לא תברכו מברכת פיכם... אלא אלי תתפללו שאברכם אני כמו שמפרש 'יברכך ה'', ואני אשמע קולכם כאשר תאמרו, ואברכם לישראל. כמו שמפרש 'ושמו את שמי על בני ישראל' כשיברכו הכהנים לישראל בשמי ולא בשמם אני אברכם לישראל, כמו (כאילו) שהתפללו הכהנים ואומרים: 'יברכך ה'', 'ישא ה' פניו אליך' כדכתיב: 'ופניתי אליכם והרביתי אתכם וגו''". וזהו תוכן הפרשה עפ"י הרשב"ם הקב"ה מצוה דוקא "כה תברכו" אל תטלו גדולה לעצמכם לברך בשמכם אלא דוקא בלשון זר. הכל מיוחס לקב"ה.

על פי ביאור זה למחלוקת לא מובן איך יחס הגר"א גם למ"ד השני השואה בין ברכת כהנים לעיבור השנה? הרי בעיבור השנה יש כח לדיינים, ובברכת כהנים לפי דברינו אין משמעות כזו. אלא שודאי גם למ"ד השני יש בברכת כהנים רמז לכח שניתן לתחתונים לברך, וזו כוונתו באומרו "כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך". הכהנים מהווים כביכול, פמליא של מעלה שהרי ודאי שברכת ה' חלה על ישראל בעקבות ברכת הכהנים. הם כעין יועצי המלך היועצים לו לברך את ישראל; והן הן הדברים בעיבור השנה, את השנה למעשה מעבר הקב"ה אלא שהדיינים יועצים לו, כביכול, מתי ואיך לעשות זאת.

בכל אופן ראינו שני פנים בברכת כהנים האחד, פשוטו של מקרא ע"פ הרשב"ם שהקב"ה הוא המברך והכהנים הם רק מכשיר לשים את שמו על ישראל. ופן נוסף הוא שנמסר לכהנים כח עצמאי לברך את ישראל.

כיוצא בזה אפשר לומר גם בנוגע ליחס ישראל ואוה"ע. הקב"ה יעד את עם ישראל להיות כהנים "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט, ד).

מצד אחד כל העולם מתברך בזכות ישראל ככתוב אצל אברהם "ונברכו בך כל משפחת האדמה" (בראשית יב, ג) "והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" (בראשית כב, יח) וכן מצינו בירמיהו (ד, ב) "והתברכו בו (בישראל) גוים" ופירשו התרגומים במקומות הנ"ל 'ברך' - בגללך ובזכותך. כלומר, הגוים יתברכו בזכות ישראל, מכח ישראל. הקב"ה העניק לאברהם ולישראל כח שעל ידו מתברך העולם כולו. (אמנם רש"י פירש בכל מקום שהגוים יברכו את בניהם שיהיו כישראל, אך נ"ל שאיך זה פשוטם של הכתובים).

אך יש גם צד אחר בתפקיד ישראל ככהנים לאומות, והוא שישראל מעבירים את ברכת ה' לעמים ואין להם כח מעצמם. כך משמע מנבואת ישעיהו לעתיד לבוא "ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובני נכר אכריכם וכרמיכם. ואתם כהני ה' תקראו, משרתי - להינן' יאמר לכם" (ישעיהו סא, ה-ו). ישראל נקראים כהני ה' ומשרתיו, וכל כחם וחשיבותם היא כמשרתי ה' "כי הם זרע ברך ה'" (שם פס' ט) כלומר ה' מברך את ישראל ומזה נובע כוחם כפמליא של הקב"ה.

שני צדדים אלה באים לידי ביטוי בתפלת הכהנים לאחר ברכתם "רבנו של עולם, עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה עמנו כמו שהבטחתנו 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש' (דברים כו, טו)" (סוטה לט).